

KOPSAVILKUMS PĀRSKATAM Problemātiskā amfetamīna un metamfetamīna lietošana Eiropā

Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs
„2010. gada ziņojums: situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā”
Aizliegums publicēt pirms 10.11.2010. plkst. 10.00 pēc Rietumeiropas laika

Ievads

Vēršot uzmanību uz Eiropas valstīm, kurās amfetamīns un metamfetamīns ir nozīmīga narkotiku problēmas daļa, šajā pārskatā ir aplūkota pašreizējā situācija, ņemot vērā amfetamīnu ⁽¹⁾ lietošanas vēsturisko attīstību kopš šo vielu ieviešanas medicīnā 20. gadsimta 30. gados. Amfetamīnu lietošanas vēsture ir globālo procesu mijiedarbības rezultāts, piemēram, narkotiku lietošanas izplatība izklaides nolūkā 20. gadsimta 60. gados un heroīna nonākšana Eiropas narkotiku tirgū 20. gadsimta 70. gados, kā arī vietējie notikumi, piemēram, nelielas pervitīna (metamfetamīna) ražošanas uzsākšana toreizējā Čehoslovākijā. Tādēļ šobrīd problemātisko amfetamīnu lietošanu visā Eiropā – iespējams, vairāk nekā jebkuru citu no galvenajām nelegālajām narkotikām – ietekmē nacionālās iezīmes.

Amfetamīns un metamfetamīns

- Amfetamīns un metamfetamīns ir divas radniecīgas, sintētiskas vielas, kas darbojas kā centrālās nervu sistēmas stimulantu. Tās var norīt, iešņaut vai injicēt, turklāt metamfetamīnu var arī smēķēt, jo īpaši, ja tas ir kristāliskā formā.
- Šīs abas vielas var būt tik ļoti līdzīgas to iedarbības un izskata ziņā, ka bieži vien lietotājs tās nevar atšķirt.
- To biežākās blakusparādības ir: pacilāts garastāvoklis; labsajūta; enerģijas, možuma palielināšanās; koncentrēšanās spējas, modrības, mehānisko un runas spēju, fizisko un garīgo uzdevumu veikšanas uzlabošanās; samazināts nogurums un samazināti sociālie vai seksuālie refleksi.
- Vielu kaitīgā iedarbība ir psihoze, sirds, asinsvadu un galvas smadzeņu problēmas, atkarība, psiholoģiski un psihiski traucējumi, injicēšanas gadījumā – infekcijas slimības, kā arī nāve.

Narkotiku ražošana un pieejamība

- Pasaules mērogā amfetamīna ražošana ir koncentrēta Eiropā, kurā 2008. gadā atklāti 80 % visu amfetamīna laboratoriju. Eiropā amfetamīna ražošana galvenokārt notiek **Nīderlandē, Polijā un Beļģijā** un mazākā apmērā – **Igaunijā, Lietuvā un Vācijā**.
- Nelikumīga metamfetamīna piegāde Eiropā notiek no vietējām maza mēroga “virtuves” laboratorijām līdz globāliem standartiem atbilstošām – starptautiskajai tirdzniecībai, kas koncentrēta divos reģionos: Centrāleiropā (jo īpaši **Čehijas Republikā**) un ap Baltijas jūru.
- Kamēr kristāla veida metamfetamīna un “meth” smēķēšana daudzās pasaules daļās arvien palielinās, Eiropā metamfetamīns ir pieejams gandrīz tikai pulvera veidā, un tādēļ tas praktiski neatšķiras no amfetamīna izskata un iedarbības.
- Jaunākie dati par valstīm Eiropas Ziemeļos liecina, ka amfetamīnu var aizvien vairāk aizstāt ar metamfetamīnu dažu Skandināvijas un Baltijas valstu tirgos.

(¹) Amfetamīnu un metamfetamīnu kopā dēvē par amfetamīniem.

Amfetamīnu lietošana sabiedrībā kopumā

- Iedzīvotāju un skolēnu vidū veiktie pētījumi parāda relatīvi zemu amfetamīnu lietošanu lielākajā daļā Eiropas valstu. Tomēr ir aprēķināts, ka vismaz piecās valstīs ir vairāk nekā 2 % jaunu cilvēku (vecumā no 15 līdz 34 gadiem), kuri pēdējā gada laikā ir lietojuši šīs narkotikas: **Čehijas Republika** (3,2 %), **Dānija** (3,1 %), **Igaunija** (2,5 %), **Apvienotā Karaliste** (Anglija un Velsa) (2,3 %) un **Bulgārija** (2,1 %).
- Liela daļa mazāk problemātiskas amfetamīnu lietošanas notiek izklaides vietās, jo īpaši deju mūzikas pasākumos, kur narkotiku lietošana ir cieši saistīta ar noteiktiem mūzikas žanriem.
- Dati par amfetamīnu lietošanu dzīves laikā šādās situācijās jauniešu vidū ievērojami atšķiras, variējot no 30 līdz 70 %, kas reģistrēti dažos pētījumos **Čehijas Republikā, Ungārijā, Slovākijā un Apvienotajā Karalistē**.
- Ilgtermiņā ir pazīmes, ka vismaz dažās valstīs amfetamīni var būt zaudējuši nozīmi naktsdzīves pasākumos, atdodot savu vietu kokaīnam, ekstazī vai jaunām vielām, piemēram, mefedronam.

Reģionālā analīze par problēmām amfetamīna un metamfetamīna lietošanā

- Rietumeiropas un Dienvideiropas valstīs problemātiskā amfetamīnu lietošana notiek reti, bet dažās valstīs un atsevišķu problemātisko narkotiku lietotāju populācijās var sasniegt nozīmīgu līmeni.
- Daudzās Ziemeļu, Austrumu un Centrāleiropas valstīs amfetamīnu lietotāji, bieži tie, kuri to injicē, veido ievērojamu problemātisko narkotiku lietotāju daļu.
- Šajā plašajā ģeogrāfiskajā teritorijā parādās vairāki atšķirīgi problēmu apakštīpi. Visredzamākie no tiem ir ilgstoša amfetamīna problēma **Zviedrijā un Somijā** un vēsturiskā metamfetamīna problēma **Čehijas Republikā**, kas skar arī **Slovākiju**.
- Aprēķināts, ka 16 296 (12 000–22 000) problemātisko amfetamīna lietotāju **Somijā** (2005. gadā) veido aptuveni trīs ceturtdaļas no kopējā problemātisko narkotiku lietotāju skaita. Jaunākās aplēses par problemātiskiem metamfetamīna lietotājiem ir pieejamas par **Čehijas Republiku**, kur bija 21 200 lietotāju (20 700–21 800) 2008. gadā, un **Slovākiju**, kur bija 8083 (5783–15 742) lietotāji 2007. gadā. Šajās trīs valstīs vecumā grupā no 15 līdz 64 gadiem problemātisko amfetamīnu lietotāju skaits uz 1000 iedzīvotājiem saskaņā ar centralizētiem aprēķiniem ir 4,7 (**Somijā**), 2,9 (**Čehijas Republikā**) un 2,1 (**Slovākijā**).
- Arī citas valstis šajā reģionā saskaras ar problēmām, tostarp **Igaunija, Lietuva, Latvija un Norvēģija**, kur amfetamīnus bieži injicē, un **Dānijā**, kur tiek ziņots par narkotiku lietošanu, galvenokārt iešņaucot.

Atbildes problemātiskai amfetamīna lietošanai

- Amfetamīnu lietošanas pārtraukšana nav uzskatāma par dzīvībai bīstamu un ir iespējama veiksmīga detoksikācija.
- Visā Eiropā amfetamīnu lietotāju ārstēšanas iespējas ir atkarīgas no problemātiskās amfetamīnu lietošanas veidiem un vēstures valstī.
- Rietumeiropas un Dienvideiropas valstīs ārstēšanas sistēmas specializējas, galvenokārt ārstējot opioīdu lietotājus, jo īpaši ar opioīdu aizvietoājterapiju.
- Ziemeļu un Centrāleiropas valstīs, kurās ir ilgstoša amfetamīnu lietotāju ārstēšanas pieredze, dažas programmas ir paredzētas tieši amfetamīnu lietotājiem.
- Dažās citās Centrālās un Austrumeiropas valstīs, problemātiskā amfetamīnu lietošana tikai nesen ir kļuvusi nozīmīga. Tādēļ ārstēšanas sistēmas šajās valstīs galvenokārt veidotas problemātisku opioīdu lietotāju vajadzībām, un, šķiet, ka tās saskaras ar grūtībām un trūkumiem, ārstējot amfetamīnu lietotājus.